

Asia: VN/23497/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia päätoimisen opiskelun edellytysten turvaamiseksi. Opintorahan huoltajakorotukseen ehdotetaan tehtäväksi tasokorotus, jolla parannettaisiin lasta huoltavien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä päätoimiseen opiskeluun. Lisäksi opintolainan valtioneuvoston määrää ehdotetaan nostettavaksi 650 eurosta 850 euroon kuukaudessa Suomessa opiskelevalla ja 800 eurosta 1 000 euroon kuukaudessa ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla. Muussa kuin korkeakoulussa opiskelevien alle 18-vuotiaiden valtioneuvoston määrää ehdotetaan nostettavaksi 300 eurosta 400 euroon. Esityksessä ehdotetaan myös, että muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainojen nostokertojen määrää lukukauden aikana lisättäisiin opintolainan riittävyuden parantamiseksi ja opintolainan tarkoituksenmukaisen

käytön edistämiseksi.

Pelastakaa Lapset katsoo, että opintorahan huoltajakorotukseen esitetty tasokorotus ja opintolainan valtioneuvoston määrän nosto ja nostokertojen lisääminen parantavat jonkin verran opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä päätoimiseen opiskeluun. Lainapainotteisuuden lisääminen asettaa kuitenkin erilaisista perheistä tulevat opiskelijat eri-arvoiseen asemaan keskenään. Tutkimukset osoittavat, että vanhempien koulutus- ja tulotasolla on voimakas yhteys siihen, kuinka todennäköisesti lapset päätyvät korkeakouluun. Opiskelijat ovat ainoa väestöryhmä, joka on pakotettu ottamaan lainaa rahoittaakseen arkista elämää. Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite nostaa koulutustasoa. Kokoaikaisen, täysipainoisen opiskelun täytyy olla aidosti mahdollista kaikille, jos tähän tavoitteeseen halutaan päästä.

Hallitus valmistelelee samanaikaisesti monia sosiaaliturvaan kohdistuvia heikennyksiä (muun muassa asumistuki ja indeksijäädytykset), jotka tulevat vaikuttamaan opiskelijoiden ja opiskelijaperheissä kasvavien lasten elämään. Näillä leikkauksilla heikennetään perheiden toimeentuloa. Eivätkä nämä opintotukeen tehtävät parannukset riitä kompensoimaan muiden heikennysten vaikutuksia.

Hallituksen esityksessä yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta arvioidaan, että siinä esitetyt muutokset tiputtaisivat yleiseltä asumistuella opiskelija-ruokakunnista arviolta 6,5 prosenttia ja yleinen asumistuki pienenesi opiskelija-ruokakunnalla keskimäärin 76 euroa kuukaudessa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artiklassa 3 turvataan lapsen edun ensisijaisuuden huomiointi kaikessa päätöksenteossa. Artikla 18 turvaa valtion tuen vanhemmille heidän kasvatustehtävänsä. Artiklat 26 ja 27 puolestaan takaavat lapsille sosiaaliturvan ja riittävän elintason. YK:n lapsen oikeuksien komitea on lapsibudjetointia koskevassa yleiskommentissaan nro 19 todennut, että lapsen oikeuksien sopimuksen 4 artiklassa valtioille on asetettu velvollisuus toteuttaa lasten taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet mahdollisimman täysimääräisesti. Sopimusvaltion ei pidä ryhtyä lasten oikeuksien nykyisen toteutumistason heikentämiseen. Heikentäviä toimia voidaan talouskriisien aikana harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on ensin arvioitu ja varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisinä lapsiin, ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin.

Suomi sai kesäkuussa YK:n lapsen oikeuksien komitealta uudet suositukset lapsenoikeuksien edistämiseksi ja puutteiden korjaamiseksi. Komitea korosti suosituksissaan, että Suomen tulee välttää sosiaaliturvaleikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin sekä tehostaa edelleen politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille.

Suomessa on jo kahdella edeltävällä hallituskaudella edistetty kansallisen lapsistrategian laatimista, jotta meillä suunniteltaisiin, ohjattaisiin ja toimeenpantaisiin valtakunnallista lapsi- ja perhepolitiikkaa johdonmukaisesti yli hallituskausien. Lapsistrategia ohjaa myös Suomen sitoutumista eurooppalaisen lapsitakuun ja EU:n lapsistrategian toteuttamiseen. Tämä on lapsiköyhyyden ja syrjäytymisen vastaista kansallista työtä, johon olemme sitoutuneet EU-tasoisesti. Lapsistrategiatyössä on laadittu erilaisia ohjeistuksia lapsivaikutusten arviointiin. Lapsen edun ensisijaisuutta tulisi vahvistaa kaikessa lapsia koskevassa ja heihin vaikuttavassa lainsäädännössä.

Suomen tavoitteena on vähentää lapsiperheköyhyyttä 33 000 lapsen verran vuoteen 2030 mennessä. Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt tähän Suomelle suunnitelman. Lisäksi kansallisen Lapsistrategian ja siihen sisältyvän EU-tasoisesta lapsitakuun sitoumuksen sisältöinä on lapsen edun ensisijaisuuden huomiointi kaikessa päätöksenteossa ja eriarvoisuuden vähentäminen. Lapsistrategian seurantakertomuksessa alkavalle hallituskaudelle esitetään toimiksi muun muassa kokonaisarvion laatimista lasten perusturvasta sekä lasten yhdenvertaisuuden turvaamista muun muassa lapsitakuun avulla.

Pelastakaa Lapset katsoo, että lapsenoikeusnäkökulmasta on ongelmallista, että hallitus kiirehtii päällekkäisesti useita sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyviä heikennyksiä. Lapsivaikutusten arviointeja ei ole tehty ennakkollisesti eikä läpileikkaavasti. Hallituksen tulee lainvalmistelussaan

tarkastella kokonaisvaltaisesti esitysten päällekkäisiä ja risteäviä vaikutuksia lasten ja lapsiperheiden elämään ja toimeentuloon. Vaikutusarvioinnit täytyy aidosti ottaa huomioon lainvalmistelussa.

Perustuslakivaliokunta lausui vuonna 2015 lapsilisän indeksisidonnaisuuden lakkauttamiseen liittyen, että hallituksen tulee huolehtia siitä, että jo toteutettujen ja muiden tulevien leikkausten, jotka vaikuttavat perheiden mahdollisuuksiin turvata lapsen hyvinvointi, yhteisvaikutus ei muodostu kohtuuttomaksi. Valiokunta myös totesi, että sosiaali- ja terveysministeriön on seurattava uudistuksen vaikutuksia erityisesti heikoimmassa asemassa oleviin perheisiin. Hallituksen esitysten päällekkäiset ja samoihin väestöryhmiin kohdistuvat heikennykset joutuvat perustuslakivaliokunnassa tarkasteluun.

Valtioneuvoston säädösvalmistelun kuulemisohjeen mukaan lausuntoaajan tulisi olla vähintään 6–8 viikkoa. Ohjeen mukaan lausuntoaika voi olla tätä lyhyempi vain perustellusta syystä, joka tulee perustella lausuntopyynnössä ja hallituksen esityksessä. Hallitus haluaa sosiaaliturvaan ja työttömyysturvaan kohdistuvat heikennykset voimaan nopealla aikataululla ensi vuodesta alkaen ja on tästä johtuen rakentanut kireän aikataulun, jossa perusteellinen, asiantuntijatietoon ja vaikutusarviointeihin perustuva lainvalmistelu ei toteudu. Oikeuskansleri Tuomas Pöysti on huomauttanut lausuntoaikojen lyhydestä ja vaikutusarviointien puutteesta, erityisesti lapsiperheköyhyyden lisääntymiseen liittyen.

Hallitusohjelmassa korostetaan, että hallitus haluaa edistää lapsi- ja perheystävällistä Suomea, mutta hallitustyöskentelyn alkutaipaleella ovat painottuneet hallituksen esitykset, joilla heikennetään lapsiperheiden toimeentuloa ja arjessa selviytymistä. Lapsistrategian runko ei näy hallitusohjelmassa eikä hallituksen esityksissä. Tästä syystä päätöksenteossa ei erotu riittävän selkeästi se, että tehdessään sosiaaliturvaan tai työttömyysturvaan liittyviä esityksiä, hallitus tosiasiallisesti tekee lapsi- ja perhepolitiikkaa, eikä tämä ole lapsi- ja perheystävällistä politiikkaa, jollaista hallitus tavoittelee.

Lausunnonantajan näkemykset opintorahan huoltajakorotuksen korottamisesta

Opintorahan huoltajakorotukseen tehtäisiin esitysluonnoksen mukaan 30 euron tasokorotus, jolloin huoltajakorotus olisi jatkossa 141,63 euroa kuukaudessa. Tällöin opintoraha olisi lasta huoltavalla opiskelijalla yhteensä 421,01 euroa kuukaudessa vuoden 2024 alusta lukien. Tämä on oikeansuuntainen ja lapsiin kohdistuva toimi, mutta hallituksen esittämät, päällekkäiset sosiaaliturvaan kohdistuvat heikennykset opiskelijoiden ja perheiden toimeentuloon ovat yhteisvaikutuksiltaan suurempia, kuin tasokorotuksesta saatu hyöty.

Viime vuosien globaaleista kriiseistä juontuvat inflaatio ja korkojen nousu ovat jo ennestään ajaneet perheitä toimeentulovaikeuksiin. Pelastakaa Lasten vuoden 2023 Lapsen ääni -kyselyn alustavat, lokakuun lopussa julkaistavat tulokset osoittavat, että pienituloisissa perheissä elävien lasten

hyvinvointi on heikentynyt. Hallituksen esitysten voimaantulo tulee heikentämään pienituloisten perheiden tilannetta entisestään.

Lausunnonantajan näkemykset opintolainan valtiontakauksen korottamisesta

-

Lausunnonantajan näkemykset muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintolainan lukukausikohtaisten nostokertojen lisäämisestä

-

Kekkonen Sonja
Pelastakaa Lapset ry - Vaikuttamistyö, Kotimaan ohjelma